

ir Pietų Afrikoje ([http://natlib1.unisa.ac.za/screens/opacmenu\\_s3.html](http://natlib1.unisa.ac.za/screens/opacmenu_s3.html)) valstybinės bibliografijos įrašai sujungti su OPAC įrašais.

Latvijoje (<http://fikuss.lanet.lv:4505/ALEPH0/LBNFT4111H5GVKIY8JM6IQ625RBTC9MBPE6P7KY98FPQ6M5M71-03310/con-Ing/eng>) ir Namibijoje (<http://library.unam.na/nml.html>) valstybinė bibliografija išskirta atskiroje duomenų bazėje.

Neverta įrodinėti, kad kuris vienas sprendimas yra geresnis už kitą. Svarbiausia, kad tarnybos platina valstybinės bibliografijos įrašus. Optimizmo teikia ir tai, kad dauguma duomenų bazių šalia sąsajos tautine kalba (kalbomis) turi ir sąsają anglų kalba, todėl pasaulio vartotojai turi bibliografinių duomenų paieškos galimybę.

#### Kaip palengvinti komplektavimą?

Valstybinė bibliografija yra svarbiausia komplektavimo priemonė bibliotekininkams ir profesionaliems vartotojams, kai reikia duomenų apie naujus leidinius. Todėl kai kurios tarnybos pateikia naujos medžiagos sąrašus.

Pagal periodiškumą sąrašai gali būti: savaitiniai (pavyzdžiui, Švedijoje <http://dijkstra.libris.kb.se/svb/v21/>);

dvisavaitiniai (pavyzdžiui, Austrijoje <http://bibliographie.onb.ac.at/biblio/> ir Norvegijoje <http://nabo.nb.no/nyhetsliste/>);

mėnesiniai (pavyzdžiui, Belgijoje <http://www.kbr.be/bb/fr/Bbstr1.htm>).

Tarnyboms, dar neturinčioms tokių komplektavimo būtinų priemonių, reikėtų įdiegti tokią paslaugą.

#### Atitikimas galiojančioms rekomendacijoms

1998 m. „Tarptautinės konferencijos, skirtos valstybinės bibliografijos tarnyboms, galutinių rekomendacijų“ 6–10 paragrafai nusako valstybinės bibliografijos pateikimo ir savalaikiškumo principus.

6 paragrafas skelbia apie egzistuojančių formų įvairovę. Ypač pabrėžiama, kad nors viena forma turi atitikti keliamus valstybinės bibliografijos archyvavimo ir išsaugojimo reikalavimus ir būti nuolat prieinama. Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių spausdinta forma iki šiol užima pagrindinę vietą, yra baimė, kad laikui bėgant informacija elektronine forma gali dingti. VBT turi ieškoti ilgalaikio elektroninės valstybinės bibliografijos išsaugojimo galimybių. Geriausia, ką galima padaryti norint išsaugoti valstybinę bibliografiją, – ją kopijuoti.

Jokia kita forma geriau už tinklo prieigą negali atitikti 7 paragrafo keliamų reikalavimų. Šis paragrafas skel-

bia, kad į valstybinę bibliografiją medžiaga turi būti įtraukiama kiek įmanoma greičiau po jos paskelbimo. VBT turi pasirūpinti efektyviu valstybinės bibliografijos platinimu. Atnaujinamos, nuolatos prieinamos duomenų bazės yra geresnis platinimo būdas, negu spausdinta ir netgi CD-ROM forma.

8 paragrafe nustatyta, kokia informacija turi būti pateikta kiekviename valstybinės bibliografijos leidinyje. Operatyvumas nuolat atnaujinamoms duomenų bazėms neturi reikšmės, bet yra aktualus spausdintai formai ir CD-ROM bei žymiu mastu – statiškiems tinklo leidiniams, pavyzdžiui, medžiagos, gautos privalomojo egzemplioriaus būdu, sąrašams. Tinklo ir kitas atnaujinamas formas taip pat reikia pristatyti ir reklamuoti, kad būtų lengviau randamos.

9 paragrafas nurodo, kad kiekviena valstybinė bibliografija turi turėti įvadą ir vartotojo instrukciją, kurioje išaiškinta, kuo remiantis sudaryti įrašai, aprėptis, medžiagos išdėstymo tvarka, naudojamos bibliografavimo, klasifikavimo ir katalogavimo priemonės, taip pat pridodamas vartojamų specialiųjų terminų sąrašas su apibrėžimais ir santrumpomis. Spausdintuose bibliografijos leidiniuose ši informacija dažniausiai yra. Patirtis rodo, kad CD-ROM ir tinklo leidiniuose informacija turėtų būti išsamesnė. Kai kurios tarnybos stengiasi vykdyti rekomendacijas elektroninei terpei. Pavyzdžiui, Norvegijos nacionalinės bibliotekos valstybinės bibliografijos tarnyba papildė vartotojo instrukciją įvairiais paieškos laukais, vartojamų santrumpų sąrašais (<http://www.nb.no/baser/norbok/english.html>), pateikė aprėptį, šaltinius, kurių pagrindu sudaryti įrašai, bibliografavimo priemonės ir kt. ([http://nabo.nb.no/trip?\\_b=baser&\\_s=E&navn=norbok&\\_h=0](http://nabo.nb.no/trip?_b=baser&_s=E&navn=norbok&_h=0)).

10 paragrafas pabrėžia valstybinės bibliografijos rengimo laikantis tarptautiniu mastu pripažintų standartų svarbą. Taip pat pažymima, kad įrašai turėtų būti išdėstyti tinkamu būdu ir su kreipties elementais, tenkinančiais vartotojų poreikius. Tai sudėtinga sąlyga, nes vartotojai skirtingi: nuo profesionalių bibliotekininkų iki specializuotų, turinčių specifinių poreikių (pvz., silpnaregių) bei kitų vartotojų. Galima teigti, jog dauguma VBT įsivaizduoja, kad jų valstybinė bibliografija internete pateikta tinkamai, bet, kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, tai yra tik spalvingas įvairių formų mišinys. Gal reikėtų parengti bazines rekomendacijas elektroninei valstybinei bibliografijai ir (arba) skelbti geriausios patirties pavyzdžius?

*Iš anglų kalbos vertė L. Berželionienė*

*national bibliography, IFLA Section on Bibliography*. International cataloguing and bibliographic control, 27 (1), January/March 1998, p. 3-7.

Knutsen, Unni. Changes in national bibliographies, 1996-2001. 2001. <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/143-199e.pdf>

## Valstybinė bibliografija ir internetas: statiškos priemonės susidūrimas su dinamiška terpe\*

Grethe JACOBSEN

Danijos karališkoji biblioteka, P.O. Box 2149, DK-1016 Copenhagen K, Denmark, el. p. [gja@kb.dk](mailto:gja@kb.dk)

Šiame straipsnyje aptariamas ryšys tarp valstybinės bibliografijos ir interneto išteklių privalomojo egzemplioriaus kontekste.

Apibūdinami visos informacijos rūšis internete vietoj terminų „tinklo leidiniai“ ir „žiniatinklio puslapiai“ vartosime „internetu išteklių“ terminą. Nenorėtume išsprauti interneto turinio į sąvokas, charakterizuojančias dokumentus fizine forma. Taip pat vengsime vartoti terminus „elektroninis“ ir „skaitmeninis“, nes jie abu irgi apibūdina dokumentus fizine forma (CD-ROM) ir gali įnešti sumaišties į problemos sprendimą.

Šis straipsnis pagrįstas prielaida, kad privalomasis egzempliorius ir juo paremta valstybinė bibliografija aprėpia visas visuomenei prieinamas informacijos rūšis, nepaisant jų turinio ir jo kokybės. Privalomojo egzemplioriaus paskirtis – dokumentuoti publikuotą informaciją, nacionalinio kultūros paveldo dalį, apimant ir interneto išteklius.

#### Kokia yra valstybinės bibliografijos paskirtis?

Marcelle Beaudiquez neseniai paskelbtame straipsnyje<sup>1</sup> teigia, kad valstybinės bibliografijos paskirtis yra:

1. Laiku teikti informaciją apie einamąją nacionalinės leidybos produkciją;
2. Atlikti komplektavimo priemonės funkciją;
3. Rečiau kataloguoti tą pačią antraštę, pakartotinai vartojant vietinių katalogų įrašus;
4. Populiarinti nacionalinės leidybos produkciją tarptautiniu mastu;
5. Registruoti nacionalinės leidybos produkciją.

Kaip šie tikslai įgyvendinami interneto išteklių srityje? Mes nekalbame apie žiniatinklio naudojimą spausdintiems ar kitų formų leidiniams skelbti. Galime sutikti su M. Beaudiquez teiginiu: „Tradicinių dokumentų atveju einamosios valstybinės bibliografijos pateikimas žiniatinklyje yra tik dar viena nauja fizinė forma“. Būtų galima

pridurti, jog ši nauja forma yra labai naudinga valstybinės bibliografijos sričiai, susijusiai su tradiciniais leidiniais bei skaitmeniniais leidiniais fizine forma. Aptariant interneto išteklius reikia apsvarstyti visas prielaidas, susijusias su mūsų siūloma valstybinės bibliografijos samprata. Pateikiame anksčiau išdėstytų penkių teiginių komentarus:

1. Laiku teikti informaciją apie einamąją nacionalinės leidybos produkciją.

• „Laiku“. Tai reiškia, kad bet kuris vartotojas galės tiesiogiai pasiekti išteklių ir parsisiųsti duomenis greičiau, nei jie bus sukataloguoti.

• „Informacija“. Kas naudosis bibliografiniu leidinio ar išteklių pakaitalu, kai jo originalą bus galima pasiekti tiesiogiai?

• „Nacionalinės“. Kalba, o ne išleidimo vieta nulems, ar vartotojas galės naudotis ištekliumi, ar ne.

2. Atlikti komplektavimo priemonės funkciją.

Komplektavimas nebūtinai, kai informacija internete nemokama. Komplektuoti gali prireikti tuomet, kai prieiga prie išteklių yra mokama. Tačiau šiuo metu bibliotekų katalogai, prieiga prie kurių mokama, teikia pasiūlymų kompleksus, neleidžia pasirinkti individualiai, o valstybinė bibliografija kompleksų neregistruoja.

3. Rečiau kataloguoti tą pačią antraštę, pakartotinai naudojant vietinių katalogų įrašus.

Teigiama, kad būtina įprastiniu būdu kataloguoti interneto išteklius. Mes esame kitos nuomonės.

4. Populiarinti nacionalinę leidybos produkciją tarptautiniu mastu.

Visą internete pateiktą informaciją galima pasiekti iš bet kurio pasaulio taško spustelėjus pelės mygtuką, nepaisant šaltinio vietos ar serverio. Valstybinė bibliografija taptų tik nereikalingu tarpininku.

5. Registruoti nacionalinę leidybos produkciją.

*The final recommendations of the International Conference on National Bibliographic Services*. 2002.

<http://www.ifla.org/VI/3/icnbc/fina.htm>

Holley, Robert. *Results of a "Survey on bibliographic control and*

\*Straipsnis parengtas pagal pranešimą, skaitytą 2002 m. rugsėjo 12 d. Rygoje vykusioje konferencijoje „Valstybinė bibliografija: nuo spausdinimo epochos iki skaitmeninio amžiaus“.

Tai prasminga tik tuomet, jei išleista produkcija yra išsaugoma, tačiau šiuo metu interneto ištekliai nėra išsaugomi. Prie šio klausimo dar grįšime.

Taigi pritariame M. Beaudiquez teiginiui apie interneto išteklius: „Galima sakyti, jog valstybinėje bibliografijoje identifikacija pagal įrašus nebėra pagrindinė priemonė“ ir „atsižvelgiant į alternatyvius paieškos mechanizmus tradicinė einamoji valstybinė bibliografija galbūt nėra pats geriausias būdas pateikti informaciją apie žiniatinklio išteklius“. Sutinkame su jos pozicija, tačiau atsisakome žodžio „galbūt“ ir tvirtiname, jog tradicinė einamoji valstybinė bibliografija nėra tinkamas būdas teikti naujausią informaciją apie interneto išteklius.

Vadinasi, negalime pritarti nuomonei, kurios kartu su kitais laikosi ir Michaelis Gormanas, toje pačioje IFLA konferencijoje (tik kitame posėdyje) paskelbęs visuotinės bibliografinės apskaitos pasiekimus ir klausęs: „Ar yra esminių priežasčių, dėl kurių negalėtumėme įvesti elektroninių dokumentų ir išteklių į bibliografinės apskaitos struktūrą? Atsakymas – ne“<sup>2</sup>. Prieštaraujame šiai nuomonei, nes kalbant apie interneto išteklius (o ne apie elektroninius dokumentus fizine forma) atsakymas turėtų būti kategoriškas: „Taip, yra viena svari priežastis nesprasti šių išteklių į didelę kūrinių fiziniomis formomis struktūrą, kurios nauda visuotinai pripažinta“<sup>3</sup>.

Priežastis ta, kad iškyla problema ne dėl visuotinės bibliografinės apskaitos, o dėl duomenų bazės tvarkymo. Norėdami atgaminti informaciją, turime susikonsoliduoti ties automatinio jos sisteminimo ir užrašymu. Užtuot naudoję žmogiškąją intelektinę analizę atskiram interneto ištekliui ar individualiai apdorojamų išteklių paieškai, turėtumėme pritaikyti ją automatiniam internete pateikiamos informacijos sisteminimo ir užrašymo metodams kurti. Prieš tai cituotame M. Beaudiquez straipsnyje autorė pažymi, jog „tam tikras išvardijimas yra būtinas, kad būtų galima tvarkyti privalomąjį egzempliorių“. Mūsų nuomone, ji labai tiksliai nurodė pagrindinę problemą: reikėtų kalbėti ne apie bibliografinę apskaitą, o apie duomenų bazės tvarkymą.

Nukreipus dėmesį nuo bibliografinės apskaitos į duomenų bazės tvarkymą, mums taip pat pavyktų susitelkti į žiniatinklio leidinių išsaugojimą. M. Gormanas uždavė klausimą: „Tarkime, mes išsprendžiame visas problemas, susijusias su bibliografinė standartizacija ir didelės apimties tarptautinės veiklos organizavimu, tačiau kokia šio darbo prasmė, jei identifikuoti ir sukataloguoti ištekliai nėra išsaugomi?“<sup>4</sup> Neseniai patikrinęs teisiniuose straipsniuose pateikiamus tinklalapių adresus autorius nustatė, kad praėjus ketveriems metams tik 30% jų vis dar veikė<sup>5</sup>, o šiuo atveju kalbama apie svarbius mokymo išteklius, kurie turėtų būti patvaresni, nei paprastai būna interneto ištekliai. Prieš pradėdami kalbėti apie valstybinę bibliografinę tinklo išteklių apskaitą, turime išspręsti ne tik svarbios interneto dalies išsaugojimo problemą, bet ir

surasti būdą informaciją išsaugoti taip, kad ją galėtų išvysti ateities kartos. Ieškodami būdo, kaip tai padaryti, išmoksime tvarkyti išsaugotą informaciją.

Iškyla klausimas: kaip mūsų patirtis, įgyta rengiant valstybinę bibliografiją, gali būti dar kartą panaudota kuriant optimalią duomenų bazės tvarkymo sistemą, o ne taptų kliūtimi siekiant šio tikslo?

Paprasčiausiai reikia nuolat ieškoti, kokie valstybinės bibliografijos tikslai, metodai ir priemonės gali būti taikomi (jei iš viso gali būti taikomi) tvarkant interneto išteklius.

Valstybinė bibliografija buvo ir tebėra priemonė, leidžianti potencialiems vartotojams naudotis išleistais dokumentais:

- nustatydamas kūrinių sukūrimo aplinkybes (kas, kada, kur, pavadinimas, t. t.);
- identifikudama turinį (apie ką kūrinys? kas jį sudaro?);
- sistemindama kūrinius pagal klasifikavimo sistemą.

Teisingai manoma, kad pats vartotojas nesugebėtų pamatyti visų jį dominančių leidinių, nebent kiekvieną dieną lankytųsi privalomąjį egzempliorių gaunančioje bibliotekoje. Ši prielaida netaikoma interneto ištekliams. Namuose kompiuteriu vartotojas gali įvertinti išteklių greičiau, nei bet kuri valstybinės bibliografijos tarnyba gali jį identifikuoti.

### Danų patirtis

Terry Hansonas neseniai Danijoje vykusioje konferencijoje atkreipė dėmesį į tai, jog reikia nustatyti skirtumus tarp OPAC dokumentų fiziniomis formomis įrašų ir žiniatinklio ištekliams skirto „Prieigos katalogo“<sup>6</sup>.

T. Hansonas tiksliai nustatė Danijoje iškilusią, tačiau dar labai mažai svarstomą problemą: ar kataloguoti interneto išteklius, ar ne.

Danijos privalomojo egzemplioriaus 1997 m. birželio 10 d. įstatymas Nr. 423 *The Act on Copyright Deposit of Published Works* apima visų rūšių dokumentus, sukurtus ir(arba) skirtus platinti Danijoje. Įstatymas taip pat taikomas internete skelbiamiems dokumentams, nepaisant to, ar prieiga prie jų yra mokama, ar ne. „Dokumentas“ – bet koks dokumentas, sudarytas „iš tam tikro informacijos kiekio ir laikomas baigtu ir savarankišku vienetu“. „Baigtas“ reiškia, kad dokumentas nėra nuolat naujinamas, o „savarankiškas“, – kad dokumentas nėra didesnio dokumento dalis. Kartu išleistame vyriausybės nutarime tokie dokumentai vadinami „statiškais“<sup>7</sup>. Leidėjams paprastai paaiškinama: jei žiniatinklyje pateikiamas dokumentas yra toks pat kaip dokumentas spausdinta ar kita forma, jis irgi yra privalomojo egzemplioriaus objektas. Bet koks nuolat keičiamas ar naujinamas dokumentas, kuris nėra baigtinis, nelaikomas privalomojo

egzemplioriaus objektu. Kartu išleistame vyriausybės nutarime tokie dokumentai vadinami „dinamiškais“. Statiškos „dinamiškų“ dokumentų dalys nėra „savarankiškos“, todėl įstatymas joms netaikomas.

Pavyzdžiui, tinkle kasdien skelbiamas laikraštis priklauso privalomajam egzemplioriui, o nuolat keičiamas laikraštis – nepriklauso. Įvadiniai įstaigų interneto svetainių puslapiai yra „dinamiški“, tuo tarpu svetainėje esančios nuolat nenauginamos ataskaitos ar kiti dokumentai yra „statiški“.

Laikraštyje ar kitame periodiniame leidinyje išspausdintam straipsniui įstatymas netaikomas.

Iš tikrųjų depozitorius pats nesudaro dokumento privalomojo egzemplioriaus, o tik praneša Danijos karališkajai bibliotekai apie leidinį, užpildęs registracijos blanką, pateiktą žiniatinklyje<sup>8</sup>. Karališkosios bibliotekos darbuotojai patikrina dokumentą ir, jei įstatymas jam taikomas, dokumentą persiunčia bei perkelia į archyvinį serverį. Depozitorius elektroniniu paštu gauna du kvitus: vieną po to, kai išsiunčia pranešimą apie leidinį, o antrą – kai dokumentą sėkmingai gauna biblioteka.

Įstatymo formuluotės ir vyriausybės nutarimas neatspindi su privalomuoju egzemplioriumi susijusio Danijos karališkosios bibliotekos uždavinio, o greičiau iliustruoja siekius, kuriuos tiek politinėmis, tiek techninėmis priemonėmis biblioteka manė pasieksianti 1996–1997 metais, kai Danijos parlamentas pateikė svarstymui ir priėmė įstatymą, o po to vyriausybė – nutarimą. Biblioteka turėjo atsižvelgti į tai, kad Kultūros ministerija nenorėjo spręsti interneto išteklių problemos privalomojo egzemplioriaus kontekste.

Bibliotekos darbuotojai nutarė įprastai kataloguoti persisiusdintus dokumentus po to, kai susikoncentravo ties „dokumento“ sąvoka, nustatė, kuri interneto dalis turi priklausyti privalomajam egzemplioriui, ir sutiko, kad tokie „dokumentai“ yra ne tik labai panašūs į dokumentus fizine forma, bet dažnai yra tokie pat kaip spausdinti dokumentai. 1998 ir 1999 metais kiekviena monografija ir kiekviena periodinio leidinio antraštė buvo kataloguojama ir klasifikuojama atskirai, sukuriant įrašą nuotoliniame Karališkosios bibliotekos kompiuteriniame kataloge REX, kuriame taip pat pateikiama nuoroda į pradinį URL tinklalapį ir informacija apie ribotą prieigą prie privalomojo egzemplioriaus. Nuo 2000 m. sausio mėn. katalogavimą ir klasifikavimą pakeitė struktūrinė Danijos privalomojo egzemplioriaus paieška<sup>9</sup>. Sistema pasikeitė po to, kai buvo suvokta, jog ankstesnis būdas yra brangus ir visiškai nebūtinis. Internete esančiame blanke depozitorius pateikia informaciją apie autorių/kūrėją, antraštę, datą, ISBN, ISSN, dalykines rubrikas ir kitus kataloguotojams gerai žinomus duomenis. Jei dokumente yra metaduomenų, jie automatiškai išrenkami ir įrašomi į blanką. Tokiu būdu depozitorius sudaro struktūrinį aprašą, kurį galima surasti. Taigi tereikėjo sukurti programą,

atliekančią struktūrinę paiešką. Taip pat toliau kuriamas laisvosios tekstinės paieškos mechanizmas, ieškantis dokumentų, esančių archyviniame serveryje.

T. Hansono pasiūlymas atskirti OPAC dokumentų fizine forma įrašus nuo internete esančių išteklių „Prieigos katalogo“ turi bruožų to metodo, kurį Danijos karališkoji biblioteka naudoja, tvarkydama prieigą prie joje esančių fondų. OPAC sistemoje, vadinamoje REX<sup>10</sup>, saugomi dokumentų fizine forma įrašai, tuo tarpu kitas katalogas, pavadintas ELEKTRA<sup>11</sup>, teikia prieigą prie bibliotekos elektroninių išteklių fondų internetu ar CD-ROM esančiose duomenų bazėse.

Reikėtų pridurti, kad Danijos karališkoji biblioteka yra atsakinga už periodinių leidinių valstybinės bibliografijos rengimą ir ISSN skyrimą Danijoje leidžiamiems periodiniams leidiniams, taip pat ir skelbiamiems internete. Dėl to naujų serialinių leidinių antraštės valstybinei bibliografijai ir ISSN tinklui vis dar kataloguojamos įprastu būdu.

Tačiau, Karališkosios bibliotekos darbuotojų nuomone, pirmenybė turėtų būti teikiama Danijos privalomojo egzemplioriaus įstatymo reglamentuojamų atitinkamų interneto dalių gavimui bei išsaugojimui ir įstatymo tobulinimui, kad šis apimtų visas reikiamas interneto dalis ir kad visi rezultatai būtų randami tinklalapiuose su plėtiniais .dk, .com, .org, .nu ir t. t. Tokių veiksmų tikslas – sukaupti tikrą valstybinį fondą, į kurį būtų įtraukti ir interneto ištekliai. Kai tik šis tikslas bus pasiektas, galėsime diskutuoti, ar verta taikyti visuotinę bibliografinę apskaitą internetui ir kaip tai padaryti.

Priešingam požiūriui atstovauja Danijos bibliografijos centras, tiekiantis bibliografinius duomenis, duomenų bazes ir žiniatinklio produktus Danijos bibliotekoms bei rengiantis Danijos valstybinę bibliografiją, įskaitant knygų sąrašą. 1996 metais centras pasiūlė projektą INDOREG (*INternet DOKumenters REGistrering*), kurio tikslas – surasti būdus, kaip būtų galima patobulinti daniškosios interneto dalies bibliografinę apskaitą, taip pat nustatyti, kuriuos interneto išteklius reikia kataloguoti ir įtraukti į valstybinę bibliografiją. Buvo svarstoma, ar į valstybinę bibliografiją turi būti įtrauktos tokios dokumentų rūšys:

1. Statiški leidiniai – į įprastai publikuojamus dokumentus panašūs interneto ištekliai ir spausdinta, ir skaitmenine fizine forma;
2. Dinamiški leidiniai – besikeičiančios duomenų bazės, svetainės ir atskiri žiniatinklio puslapiai;
3. Elektroniniuose periodiniuose leidiniuose spausdinami straipsniai.

Iš šių trijų kategorijų šiuo metu į valstybinę bibliografiją įtraukiami statiški leidiniai, o jų įrašai sudaromi pagal Danijos valstybinės bibliografijos standartus. Taip pat kuriami įrašai, padedantys atrinkti dinamiškus leidinius ir elektroniniuose periodiniuose leidiniuose spausdinamus straipsnius, kurie pateikiami į Danijos kompiuterinį

suvestinį katalogą DanBib. Įrašuose esantys URL kartą per savaitę tikrinami (tačiau tai negarantuoja, jog aprašytą dokumentą vis dar galima rasti nurodytu adresu). Centro darbuotojai tikisi, kad vyriausybė skirs lėšų kitų dviejų dokumentų kategorijų įtraukimui į valstybinę bibliografiją ir suvoks, jog visuotinė bibliografinė interneto išteklių apskaita yra itin svarbi.

Danijos bibliotekų centras nesaugo nei dokumentų fizine forma, nei dokumentų internete, nei centro katalogų, nes tai nėra jo funkcija.

Kaip jau minėjome, diskusijos šiuo klausimu yra smarkiai pritilusios, nes daugiausia dėmesio Danijos bibliotekos skiria paieškai kokybiškos informacijos, pateikiamos arba individualiai sukurtų nuorodų rinkiniuose, arba dalykinių tinklų sąsajose. Vykdamas projektą DEF (*The Electronic Research Library of Denmark*) ir bendradarbiaujant su Danijos mokslinėmis bibliotekomis, buvo sukurtos įvairios dalykinės tinklo sąsajos<sup>12</sup>. Pagrindinis šio projekto tikslas buvo „suvirtinti žinių visuomenei skirtos mokslinės bibliotekos bazę, kad ja galėtų naudotis Danijos mokslininkai, studentai ir kompanijos“, bei įkurti vieningą nacionalinę skaitmeninę mokslinę biblioteką. Australijoje taip pat vykdomas panašus projektas, kurio metu kuriamos dalykinės tinklo sąsajos<sup>13</sup>.

Tarp šių tinklo sąsajų bendra tai, jog interneto ištekliai yra atrenkami, vertinami ir jų metaduomenys sudaromi pagal standartus, kuriuos nustato tiek kartu veikiančios bibliotekos, tiek tarpusavyje bendradarbiaujantys vartotojai ir gamintojai.

Tačiau šie faktai visiškai nesusiję su visuotine bibliografinė apskaita, kadangi dokumentų įtraukimas į valstybinę bibliografiją priklauso nuo tokių formalų kriterijų kaip numatomų vartotojų skaičius ir kategorija, o ne nuo dokumento turinio kokybės; jie taip pat nesusiję ir su privalomuoju egzemplioriumi, apimančiu visas publikuojamų dokumentų rūšis nustatytoje geografinėje teritorijoje ar politiniame vienetė, vėlgį nepaisant turinio. Neįmanoma skirti metaduomenų visiems privalomajam egzemplioriumi priklausantiems interneto ištekliams, net ir tai pakankamo turinio daliai, kurią reikėtų įtraukti į valstybinę bibliografiją.

## Išvados

Argumentavome šiuos aspektus, susijusius su interneto ištekliams, privalomuoju egzemplioriumi ir valstybine bibliografija.

- Išsaugojimas – pagrindinis nacionalinės bibliotekos ar kitos institucijos, kaupiančios nacionalinių publikuotų dokumentų ir elektroninių išteklių fondus, uždavinys.

Iškyla daug problemų, susijusių su interneto išteklių

paieška, saugojimu ir pateikimu ateities kartoms. Tačiau yra išbandyta nemažai būdų šioms trimis problemoms išspręsti, ir mes gana optimistiškai teigiame, jog rasime sprendimą, todėl šiuo metu galime pateikti pakankamai reprezentatyvų ateities kartoms išsaugoto interneto pavyzdį.

- Turėtume koncentruoti dėmesį į surinktų interneto išteklių duomenų bazės tvarkymą, o ne į visuotinę bibliografinę apskaitą.

Jei nuspręsimė įvesti visuotinę bibliografinę interneto išteklių apskaitą, šis siekis turi būti pagrįstas tiksliai patirtimi, įgyta tvarkant privalomojo egzemplioriaus duomenų bazę.

- Turėtume semtis patirties iš įprastos veiklos, tačiau nusistovėjusi tvarka neturėtų trukdyti kaupti, laikyti ir demonstruoti nacionalinius interneto išteklių fondus.

Cliffordas Lynchas, kalbėdamas konferencijoje apie bibliografinę apskaitą naujajame tūkstantmetyje, vykusioje 2000 metų lapkričio mėnesį, skatino bibliografinės apskaitos tvarkytojų bendruomenę bendradarbiauti su kitomis bendruomenėmis ieškant naujų, pačių racionaliausių informacijos paieškos būdų ir neatmesti žmogiškosios intelektinės analizės, o traktuoti ją kaip priedą prie skaičiavimo ir turiniu pagrįstų informacijos paieškos technologijų<sup>14</sup>.

Siekdami dar toliau, norėtume paskatinti naudoti tiriamuosius žmogaus proto gebėjimus tobulinti ir iš naujo apibrėžti skaičiavimo ir turiniu pagrįstas informacijos paieškos technologijas. Sunku numatyti, ar šis ieškojimas baigsis tuo, kad bus sukurti du visuotinės bibliografinės apskaitos modeliai, kurių vienas bus skirtas dokumentams fizinėmis formomis, o kitas – interneto ištekliams, ar galės sujungti du modelius į vieną tikrą visuotinę bibliografinę apskaitą. Esmė ta, jog neteisinga manyti, kad pastarasis sprendimas yra vienintelė išeitis.

Galima daryti išvadą, jog nematome jokio ryšio tarp privalomojo interneto išteklių egzemplioriaus ir šiuo metu egzistuojančios valstybinės bibliografijos formos. Metodai ir priemonės, naudojamos kuriant valstybinę bibliografiją ir visuotinę bibliografinę apskaitą, netinka interneto ištekliams tvarkyti ir, tiesą sakant, net trukdo ieškoti sprendimų, kaip tvarkyti šiuos išteklius.

Tačiau valstybinės bibliografijos tarnyba gali numatyti institucijas, atsakingas už valstybinių interneto išteklių fondų gavimą bei saugojimą ir teikiančias patarimus, susijusius su duomenų bazės tvarkymu. Pačią valstybinės bibliografijos tarnybą galima įgalioti atlikti šią užduotį, tačiau tuomet vertėtų pergaltvoti ir perkurti koncepciją, kaip susieti informacijos vartotoją su jam reikalinga informacija.

Iš anglų kalbos vertė S. Racevičiūtė

<sup>1</sup> Beaudiquez, Marcelle. What will be the usefulness of national bibliographies in the future?. *IFLA journal*, vol. 28, no. 1 (2002), p. 28-30. Pranešimas skaitytas IFLA 67-ojoje generacinėje konferencijoje (Bostonas, 2001).

<sup>2</sup> Gorman, Michael. Bibliographic control or chaos: an agenda for national bibliographic services in the 21st century. <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/134-133e.pdf>

<sup>3</sup> Norėčiau papildyti, kad, mano nuomone, metaduomenys yra vienas iš UBC sukūrimo būdų, bei sutinku su M. Gormanu, kad *Dublin Core* metaduomenų sistema yra tik bendrai priimta, bet labai supaprastintų katalogavimo taisyklių serija (žr. Gorman (2)), ir humoristiniu tonu pateiktoje Cory Doctorow, "Metacrap: Putting the torch to seven straw-men of the metatopia" (2001 m. rugpjūtis) <http://www.well.com/~doctorow/metacrap.htm>

<sup>4</sup> Gorman (2).

<sup>5</sup> Rumsey, Mary. Runaway train: problems of permanence, accessibility, and stability in the use of web sources in Law Review

Citations. *Law Library journal*, 94:1 (2002), p. 27-39.

<sup>6</sup> Hanson, Terry. Web catalogues: concepts and approaches <http://www.hba.dk/DF-kredse/registrering/arrangementer/Terryhanson.ppt> OPAC įrašų sudarymo ir katalogavimo seminare [http://www.hba.dk/DF-kredse/registrering/arrangementer/temaref\\_130302.htm](http://www.hba.dk/DF-kredse/registrering/arrangementer/temaref_130302.htm)

<sup>7</sup> Bekendtg. relse nr. 1041 af 17/12/1997 om pligtaflivering af udgivne værker <http://www.pligtaflivering.dk/lovstof/bekall.htm>

<sup>8</sup> <http://www.pligtaflivering.dk/>

<sup>9</sup> <http://www.pligtaflivering.dk/search/index.cgi>

<sup>10</sup> <http://rex.kb.dk/ALEPH/-/con-Ing/eng>

<sup>11</sup> <http://www.kb.dk/elib/index-en.htm>

<sup>12</sup> <http://www.deflink.dk/eng/default.asp>

<sup>13</sup> <http://www.nla.gov.au/nla/staffpaper/dcampbell2.html>

<sup>14</sup> Lynch, Clifford. The new context for bibliographic control in the new millennium (final version January 30, 2001) [http://lcweb.loc.gov/catdir/bibcontrol/lynch\\_paper.html](http://lcweb.loc.gov/catdir/bibcontrol/lynch_paper.html)